

Na jugovzhodu Vojvodine je nadvse zanimiva naravna oaza, ki je svojevrsten biodiverzitetni raj

Ozelenela Deliblatska peščara še vedno nosi pečat puščave

Naravne sile so se temeljito poigrale z Banatom, vojvodinsko pokrajino med romunskimi Karpati in Donavo. Na eni strani so ga obdarile z rodovitno zemljo, rekami in jezери. Na drugi strani so mu na površini 350 kvadratnih kilometrov nekoč davno nasule toliko puščavskega peska, da je Banat dobil edinstveno puščavo v Evropi, a ji ni bilo usojeno, da bi ta mini Sahara obstala do današnjih dni.

ALBINA PODBEVŠEK

S pogozdovanjem po ukazih slavne habsburške cesarice Marije Terezije pred skoraj dvesto leti - je Deliblatska peščara tako ozelenela, da je postala ena najpomembnejših centrov z bogato biodiverziteto v Evropi. A peščara se ni dala povsem ukrotiti. O preteklosti priča nekaj reliefnih predelov s praviimi sipinami, visokimi do sedemdeset metrov, kajti pogozdovanje so pred leti ustavili. Bližnje mesto, glavno v Banatu, je Bela Crkva s sedmimi različnimi božjimi hrami in s prav toliko jezerci v okolici, ki hkrati velja za romarski kraj.

Smrtno nevaren živi pesek

Prvi pogled na slavno Deliblatsko peščaro, ki jo v Vojvodini razglašajo za edino evropsko Saharo v malem, me ni prepričal. S ceste sem opazovala nenavadno valovito pokrajino, pokrito deloma s suho travo, deloma z grmičevjem, med katerim je bilo največ brinja, vmes pa se je na stezah in kolesnicah svetil rumenkasti pesek. Rekla sem si, da je to prejšnja puščava, a so me ustavili, da gre za planoto raznovrstnih obrazov, dolgo 60, široko pa do 20 kilometrov in je ni mogoče ocenjevati na hitro. To vojvodinsko čudo narave z gozdovi, stepskimi in peščenimi predeli, ob obrobju še z njivami in pašniki z avtohtonimi ovcami, vzbujajo pozornost tako geologov kot biologov, gozdarjev in lovcev, nazadnje pa še turistov in občudovalcev narave.

Izobraževalni center Čardak pripravlja študentske izlete, razne delavnice, raziskovalne tabore in sestanke domačih ter tujih znan-

stvenikov, tudi iz Slovenije, ki proučujejo ta nenavadni predel Banata. Zanimivo je, da so prav znanstvene namene že leta 1912 zavarovali Crni vrh s prepovedjo kakršnih koli posegov v ta kraj peščare. Tako ostaja nedotaknjen z avtohtonimi panonskimi rastlinami in z avtohtonimi živalmi, kot so cigaja ovce in nekaj vrst ptic. V predelu Heronja pa se najde presenetljivo opozorilo o nevarnosti živga peska, v katerem lahko izgine za večno v vrtincu "smrtnega" objema peska. Ko so mi to razlagali v centru Čardak, sem že bolj verjela v mini Saharo sredi zelene in mokre banatske ravnine, ki je nekoč slovela za žitnico nekdanje Jugoslavije.

Orhideje, volkovi in dragocena zelišča

Peščara ima izjemno bogato floro in favno, saj so semena tujerodnih rastlin prinašali tako ljudje kot

Rekla sem si, da je Deliblatska peščara prej stopa kot puščava, a so me ustavili, da gre za planoto raznovrstnih obrazov, dolgo 60, široko pa do 20 kilometrov in je ni mogoče ocenjevati na hitro.

košava, ki lahko brije 180 kilometrov na uro. Tu se bohota več kot 900 vrst rastlin, vmes so mnoge zdravilne in redke vrste, ki so marsikje že izumrle. Posebnost je banatski božur krvavordeče barve in še nekaj stepskih cvetic. Najlepše so orhideje: na vprašanje, ali si jih obiskovalci tudi kdaj naberejo v šopek, so mi v centru, ki je v sami peščari, odgovorili, da je ta narava dobro zavarovana in je trganje cvetja prepovedano. Varovana je tudi pred ognjem, saj je sredi peščare visok gasilski stolp. No, več problemov imajo s krivolovom, kajti peščara ima ogromno jelenov, srn, lisic in celo trop vol-

kov, edinega na panonskih tleh. Vendar pa je lov na določenih mestih dovoljen in seveda plačljiv. Tudi vstop je nadzorovan, saj ne gre, da bi se sprehajalci kar tako šetali naokoli in motili rajsko življenje vsakovrstnih živali. Zato je skozi peščaro speljanih kar nekaj pohodnih, kolesarskih in poučnih poti, s katerih ni dovoljeno skreniti.

Akacije so polne čebel, ptic pa je kot mravelj

Na sprehodu po pohodniški poti občuduješ ogromna drevesa borovcev, hrastov, izjemoma še smrek. Drevesa pustijo rasti 25 let,

nakar jih posekajo po posameznih predelih. Najbolj bojevite za preživetje na peščenih tleh so akacije, ki jih je največ. In to je posebnost Deliblatske peščare, saj v njej množično brencijo čebele v dobrobit čebelarjev, ki tu pridelujejo menda najboljši med na svetu. Zato so akacije cenjene. Za rast ne potrebujejo veliko vode, kajti tla so peščena, niso glinena in voda hitreje ponikne v zemljo.

Raznovidno drevje je dobrodošlo za ptice, ki kar mrgolijo naokoli kot v nekoč znanem filmu *Ptiči* slavnega režiserja Alfreda Hitchcocka. Peščaro obliva Donava, blizu so še manjša močvirja in tako je to območje polno rib, tudi krapov, somov in drugih. Skratka, raj za ptice, zlasti za prezimovanje. Posebej dobro se na peščenih bregovih, kjer si izdolbejo svoja gnezda, počutijo lastovke breguljke. Gre za največjo evropsko kolonijo teh ptic: poznavalci trdijo, da jih je kar 15.000 parov. Ne manjkajo niti ptice pevke, pa tudi sokoli in orli, kakršen je kraljevski, ki je marsikje že izumrla ptica.

Banat stavi na turizem, a mladina jim uhaja v tujino

Središče Banata je Bela Crkva, zanimivo malo mesto s sedmimi božjimi hrami tako pravoslavni kot rimsko katoliški, s prav toliko jezerci v okolici, kjer se vrstijo kampi in neskončna polja žitaric, sončnic, koruze, lubenic. "Kmetijstvo jim torej cveti," sem si mislila. A me je domačinka, radijska novinarica, popravila, rekoč: "Bolj od pri oči, pa boš opazila zaraščena polja, zapuščene kmečke hiše, hleve, kajti mladi na veliko odhajajo v tujino, zdaj celo v Avstralijo. Minimalna plača pri nas je 200 evrov, pol manjša kot v Srbiji, učitelj jih dobi 400, novinarji malo več, odvisno od delodajalca." V malem, lepo urejenem hotelu sem ugotovila, da so sobarice tudi tujke iz sosednje Romunije ali Madžarske. V Stari Palanki ob Donavi so mi povedali, da imajo več gostiln, kot je prebivalcev in še ti so v glavnem starejši, ker so jo mladi popihali

drugam, saj je v tej palanki posej v glavnem le poleti, a kruh potrebujejo vsak dan!

Bela Crkva je nekoč cvetela na račun avstro-ogrske vojske

Da je denarja malo, se pozna v Beli Crkvi že na prvi pogled, ker jim najbrž manjka tudi metel za čiščenje ulic. Počasi obnavljajo stare hiše, med katerimi so mnoge zgodovinske vrednosti iz habsburških časov, ko so Vojvodini vladali njeni monarhi.

Nekoč je bila Bela Crkva center Vojne krajine s številnimi vojašnicami oziroma vojsko, ki je branila Evropo pred turškimi vpadi. Cveteli so obrt, kmetijstvo, gostinstvo, konjereja. Kraj na meji s sedanjo Romunijo je bil tedaj pravi jezikovni babilon, saj so vojaki prihajali z vseh koncev monarhije. Prebivalci so delali za njihove potrebe in mesto se je dobro razvilo na ta račun. Od tod lepe zgradbe in cerkve za pisano mednarodno prebivalstvo. "Pri nas se govori ne le srbsko ampak tudi madžarsko, romunsko, slovaško, rusinsko, češko," je razložil glavni urednik Turističke prizme **Djordje Mihajlović**. No, preverjala nisem, ker sem sama uporabljala samo srbskohrvaški oziroma srbski jezik. V katoliški cerkvi pa je duhovnik povedal, da včasih mašuje v štirih jezikih. A smerokazi ob cestah in časopisi so v večini v cirilici, v lepo urejeni vasi Leanka, kjer se ukvarjajo s turizmom, pa sem le opazila dvojezične napise imen ulic. V gostilni Pri Iloni so nas postregli po madžarsko z najboljšim kosilom na moji poti po Banatu. Ni kaj, v Vojvodini se dobro je in tudi porcije so obilne. A tudi ljudje so prijazni, kar sicer velja za celotno Vojvodino.

Ko se pogovarjaš s prebivalci, hitro opaziš, da se imajo za nekaj posebnega, češ, naša zgodovina je vendarle drugačna od srbske, o čemer priča tudi naša arhitektura in mnogonarodnost naših mest in vasi. *

FOTO: BORIS PETKOVIC

Območje Deliblatske peščare je nadvse raznorodno, tako glede pokrajine kot življa v njej.

FOTO: ALBINA PODBESEK

Bela Crkva je bila nekoč veliko živahnije mesto, kot je danes.

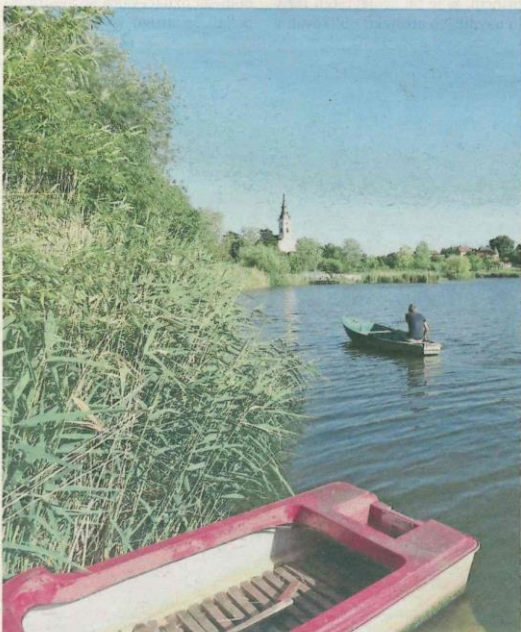

FOTO: ALBINA PODBESEK

Na jugu Deliblatsko peščaro zamejuje reka Donava s svojimi meandri.

FOTO: DUŠAN SRBLJIN ŽDIP

Tudi nepregledna polja so del vojvodinske naravne posebnosti.